

Motion till riksdagen 2025/26:4150

av **Tony Haddou m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:263 Stärkt återvändandeverksamhet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2025/26:263 Stärkt återvändandeverksamhet med undantag för de förslag som gäller verkställighetshinder och rätt till biträde (avsnitt 8–10 i propositionen).
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en uppföljning av konsekvenserna av de nya reglerna om verkställighetshinder vid misstanke om brott och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att offentligt biträde bör förordnas redan under Polismyndighetens handläggning av frågan om avvisning och även om utlännningen inte har begärt det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Inledning

Regeringen lämnar i propositionen förslag som ger bl.a. Polismyndigheten och Migrationsverket bättre verktyg att verkställa av- och utvisningsbeslut. Förslagen innebär bl.a. följande:

- En ny skyldighet införs för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Pensionsmyndigheten och Skatteverket att på eget initiativ lämna uppgifter om en utlänning till Polismyndigheten, om det finns anledning att anta att han eller hon inte har rätt att vistas i Sverige.
- Vissa grundläggande regler om inre utlänningskontroll moderniseras och stärks i syfte att möjliggöra fler inre utlänningskontroller än i dag.
- Myndigheterna ges ytterligare verktyg för att klarlägga en utlännings identitet. Bland annat införs en möjlighet att omhänderta och genomöka utlännings mobiltelefon, om den kan antas innehålla information om utlännings identitet.

- Fingeravtryck och fotografier ska få användas i utlänningsärenden i större utsträckning och mer effektivt än i dag.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 13 juli 2026.

Nej till angiverilagen

Vänsterpartiet har konsekvent motsatt sig införandet av en angiverilag. Förslaget har, efter kraftfullt motstånd från fackföreningsrörelsen, civilsamhällesorganisationer och en bred allmänhet begränsats till att omfatta sex myndigheter. Det är en framgång, men förslaget är fortfarande skadligt och bör stoppas.

Vänsterpartiet instämmer med flera remissinstanser, som Asylrättscentrum, Barnombudsmannen, Sveriges advokatsamfund, TCO och Diskrimineringsombudsmannen, i bedömningen att förslaget kommer att leda till att utlänningskontakter undviker myndighetskontakt och inte tar del av rättigheter och förmåner de har rätt till. Andra länder som har infört liknande åtgärder har sett en ökad utsatthet, exempelvis genom att personer inte vågar anmäla brott.

Vi delar också Jämställdhetsmyndighetens farhåga att personer som vistas i Sverige utan tillstånd och utsatts för grova brott såsom människohandel, människoexploatering, tvångsäktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck eller våld i nära relation eller är våldsutsatta barn inte kommer att anmäla dessa brott.

Som Seko och Sveriges Stadsmissioner framhåller riskerar beviskravet ”när det finns anledning att anta att en utlänning saknar rätt att vistas i Sverige” leda till godtyckliga och diskriminerande bedömningar. Såväl fackförbund som berörda myndigheter ifrågasätter också utformningen av lagstiftningen för dess otydlighet. Sammantaget kommer förslaget att leda till att det s.k. skuggsamhället växer och utsattheten hos några av de mest utsatta i vårt samhälle kommer att öka. Utöver att dessa lagändringar kommer att drabba människor som lever i Sverige utan tillstånd mycket hårt, så kommer det också att leda till en ökad oro bland anställda inom de myndigheter som berörs och riskera att skapa misstro mellan människor. Angiveri har inget i vårt samhälle att göra. I sammanhanget vill vi påminna om att en övervägande del av de som lever utan tillstånd i Sverige gör det för att de inte kan återvända någonstans.

Nej till hårdare inre utlänningskontroll

Regeringen lämnar i propositionen flera förslag för att skärpa inre utlänningskontroller. Vänsterpartiet menar, i likhet med Asylrättscentrum, Diskrimineringsombudsmannen, Institutet för mänskliga rättigheter, Rädda Barnen och Svenska Röda Korset att dessa skärpningar medför en risk för att det utförs fler godtyckliga kontroller av personer med utländsk bakgrund, vilket även riskerar att drabba personer som har rätt att vistas i Sverige. Det finns en uppenbar risk att detta medför en ökad risk för att enskilda diskrimineras och att deras rätt till privat- och familjeliv kränks, vilket kan påverka tilliten till myndigheter och samhället i stort. Vidare saknas det tillräckliga bevis för att förslagen är effektiva och därmed proportionerliga i förhållande till det mål som det ska uppnå, dvs. att effektivisera arbetet med återvändande.

Regeringen lämnar flera förslag för förstärkta befogenheter för att klarlägga en utlännings identitet. Vänsterpartiet delar kritiken som kommer från bland andra Asylrättscentrum, Institutet för mänskliga rättigheter, Rädda Barnen, Svenska Röda Korset, Sveriges advokatsamfund, Civil Rights Defenders och Sveriges Stadsmissioner om att förslaget innebär ett betydande ingrepp i bl.a. individens rätt till privat- och familjeliv och rätt till respekt för sin egendom. Sveriges advokatsamfund påpekar att sådan utrustning som är i fråga inte sällan bl.a. innehåller känslig personlig information om andra personer än den vars utrustning har omhändertagits. Samfundet anser vidare att det finns en risk att förslaget gör det svårare att klargöra utlänningsars identitet, eftersom det sannolikt kommer att medföra att utlänningsar inte längre kommer att lagra passbilder eller identitetsuppgifter i sina mobiltelefoner eller att utlänningsar förfalskar sina identitetsuppgifter.

Bland annat Svenska Röda Korset och Rädda Barnen anser att förslaget öppnar upp för godtyckliga bedömningar. Sveriges advokatsamfund och Institutet för mänskliga rättigheter påpekar det problematiska i att utrustningen får omhändertas utan några egentliga belegg för att det finns relevant information att hämta.

Riksdagens ombudsmän (JO) anser att förslaget är utformat på ett sätt som ger alltför vida befogenheter.

Riksdagen bör avslå proposition 2025/26:263 Stärkt återvändandeverksamhet med undantag för de förslag som gäller verkställighetshinder och rätt till biträde (avsnitt 8–10 i propositionen). Detta bör riksdagen besluta.

Rätt till bistånd, vård och biträde

I sitt remissvar efterfrågar Sveriges Kommuner och Regioner ytterligare analys av hur förslagen om förändringar avseende verkställighetshinder påverkar rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen (2025:400) och rätten till sjukvård enligt lagen (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlänningsar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd. Vänsterpartiet instämmer i att det behövs ett förtydligande.

Regeringen bör därför göra en uppföljning av konsekvenserna av de nya reglerna om verkställighetshinder vid misstanke om brott. Det är främst konsekvenserna för de berörda individernas rätt till bistånd samt hälso- och sjukvård som behöver följas upp. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet välkomnar förslaget om utökad rätt till offentligt biträde, men anser i likhet med Svenska Röda Korset att ett sådant biträde bör förordnas redan under Polismyndighetens handläggning av frågan om avvisning och även om utlänningsen inte har begärt det. Vi delar Svenska Röda Korsets bedömning att det skulle leda till ökad rätts-säkerhet och möjligtvis färre ärenden hos överklagandeinstanser.

Regeringen bör återkomma med förslag om att offentligt biträde bör förordnas redan under Polismyndighetens handläggning av frågan om avvisning och även om utlänningsen inte har begärt det. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Tony Haddou (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Gudrun Nordborg (V)

Håkan Svenneling (V)

Jessica Wetterling (V)